AUT, XLVII, 2009, p. 115-120

DIN TERMINOLOGIA CROMATICĂ: *VERDE* ÎN LIMBA ROMÂNĂ

de

Silvia PITIRICIU

În istoria culturii şi a civilizaţiei, culorile au fascinat prin prezenţa lor în natură, în tehnică şi în artă. Denumirile cromatice sunt legate de realitatea concretă, prin vegetale, metale şi minerale, produse animale ori fabricate, materii colorante naturale şi artificiale. Definiţiile termenilor cromatici includ reprezentarea unui obiect concret, a cărui caracteristică este culoarea respectivă. De aceea aspectul referenţial este foarte important în descrierea numelor de culori. El este şi cel care facilitează învăţarea termenilor cromatici.

1. Definiţie

Dificultatea definirii termenilor cromatici îşi are cauza în fenomenul luminii. Culoarea este un fenomen şi un efect psihologic. În definiţii regăsim cel puţin două criterii: al ştiinţei şi al artei. Lingvistica ţine seama de cele două criterii, dar operează pe baza celui de-al treilea, uzul general. După cum *alb* este culoarea laptelui, *verde* este culoarea ierbii, a vegetaţiei cu clorofilă, a unor materii minerale, prin a căror prelucrare se fabrică unii pigmenţi. În termeni ştiinţifici, *verde* este o culoare a spectrului solar, situată între *galben* şi *albastru*, cu o lungime de undă de circa 540-490 milimicroni (DA:195). În cromatică este o culoare secundară obţinută din amestecul de *galben* şi *albastru*; se poate asocia cu o culoare primară: *galben-verde*, *albastru-verde*. Tonurile de *verde* sunt diferite: deschis, închis, intens, profund, şters, luminos, cald, rece, artificial, natural.

2. Etimologie

Termenul *verde* este moştenit din lat. *vir(i)idis,-e* (REW: 9368, MDA: 1234, DEX: 1156, DEXI: 2160). Etimonul latin este prezent în aria romanică: cf. it., sp., port. *verde*, prov., fr., cat. *vert*, precum şi în dialectele sud-dunărene: ar. *vearde*, megl. *verdi*, istr. *verde* (DER: 832). Din familia lui *viridis* s-a păstrat în română *viridia* „verdeaţă”, care a devenit ulterior

BDD-A6433 © 2009 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:47 UTC)

varză. (Regionalismul *curechi* întâlnit în Transilvania şi în Moldova provine din lat. **coliculus* > lat. clas. *cauliculus*, diminutiv al lui *caulis* > fr. *chou* „varză", cf. Sala:16).

3. Formarea cuvintelor

3.1. Derivarea este bine reprezentată prin sufixare, mai puțin prin prefixare. *Verde* este bază de derivare pentru substantive, adjective, verbe, mai ales forme populare şi regionale, unele învechite şi rare. Prin sufixare s-au format substantive comune: *verdeață*, termen polisemantic cu sensuri proprii: „însuşirea de a fi de culoare verde", „culoare a vegetației cu clorofilă", „mulțime de plante, de frunze, de ramuri verzi", „frunze de pătrunjel, de mărar şi leuştean, folosite în alimentație", la pl. „zarzavaturi", şi figurate: fig. „prospețime", „vigoare"; pop. *verziciune*, *verzitură* „fruct verde", „legumă verde"; reg. *verzanie*, *verdoaică*/*vârdoaică* „ciocănitoare verde", *verduliță* „frunză verde", *verdete* „lemn verde", *verzişoară* „varietate de struguri cu boabele de culoare verde-deschis", *verduncă* „varietate de struguri cu boabele de culoare verzuie", *verzeală* „zeamă de culoare verzuie", *verzioară* „bancnotă de culoare verde"; înv. *verzeală* „verdeață", *verdură* „tapiserie care reprezintă un peisaj cu multă verdeață"; rar *verzime*, *verziş* „verdeață"; adjective: *verzui, -ie* „care bate în verde", „de culoare verde-deschis", *verzuliu, -ie* „verzui, -ie", *verzişor, -oară* „cam verde", *vernil* „verde-deschis"; pop. *verziu, -ie* „verzui, -ie"; reg. *verdoi, -oaie* (despre fructe, semințe) „verde", *verduros, -oasă* „care este acoperit cu verdeață", *verzos, -oasă*, *verdunc, -ă*, *verdoi, -oaie* „verzui, -ie"; înv. *verzindă* „verzuie"; rar *verzuriu, -ie* „verzui, -ie"; verbe: *înverzi* „a deveni verde" (derivat parasintetic), pop. *verzui* „a avea culoare verde". Comportamentul derivativ al termenului *verde* permite unele observații. Majoritatea derivatelor includ în sfera semantică a definiției însuşirea prin termenul cromatic: *verzitură* „legumă verde", *verzeală* „zeamă verde", *verdete* „lemn verde", *verdeață* „mulțime de plante, frunze, ramuri verzi". În definițiile altor derivate, caracteristica cromatică este inclusă în semantica substantivului de referință: *verdete* „bâtă scurtă şi groasă", „larva albiliței", *verdicică* „soi de struguri", *verdoi* „florinte", *verzinişte* „suprafață de teren agricol", *verzişor* „boiştean", *verzoasă* „muşcata-dracului", *verzuncă* „sticlete". Se observă uşor sinonimia lexicală: *verziciune* = *verzitură*, *verzişoară* = *verzicică*, *verzime* = *verziş*, *verzuliu* = *verzuriu* = *verziu* = *verzos*, *verdoi* = *verdunc*. Baza *verde* se combină cu aproape 30 de sufixe, dând naştere multor forme regionale cu variante: *vârdare* însumează 8 variante (*vardarie*, *vărdarie*, *vârdarie*, *vârvare*, *verare*, *verdalie*, *virdarie*, *vurdarie*), *verdete* cu două variante (*verdet*, *verdeț*), *verziciune*, la fel (*verzăciune*, *verzeciune*). Creativitatea limbii române este vizibilă în formații precum: verbul *verzui*, cf. *înverzi*; adectivul gerunzial *verzindă*. Caracteristicile termenului cromatic prevalează în formații create prin

BDD-A6433 © 2009 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:47 UTC)

analogie: *verzuliță*, cf. *frunzuliță*, *verduros* „acoperit cu verdeață", cf. *păduros*, *verzinişte* „suprafață de teren agricol", cf. *alunişte*, *porumbişte*. Onomastica creată în jurul termenului *verde* este bine reprezentată la nivelul antroponimiei: *Verdeş*, *Verdeşel*, *Verdeț*, *Verdeți*, *Verdeață*, *Verduncă*, *Verdescu*, *Verzeală*, *Verziu* (cf. Constantinescu, 1963: 404).

3.2. Compunerea este la fel de bine reprezentată. *Verde* şi unele derivate ale sale intră în combinații cu alți termeni cromatici. De ex.: *alb-verde*, *alb-verzui*, *gri-verzui*, *verde-gălbui*, *verzui-maroniu*, *verde-albăstrui*. În sfera cromatică este marcată tenta: *verde-aprins*, *verde-stins*, *verde-întunecat*, *verde-deschis*, *verde-închis*. Nuanța este indicată prin al doilea termen: *verde-dolar*, *verde-caprifoi*, *verde-azzuro*, *verde-cosmic*, *verde-antic* „matostat". Compusul *burtă-verde* are istoria lui: inițial însemna „negustor încins cu un brâu verde sau care purta un şorț verde", apoi a căpătat un sens depreciativ „burghez". Multe compuse includ o determinare cu referire la materie: a) elemente chimice: *verde-de-cupru* sau *carbonat-de-cupru*, pop. *verdeață-de-coclеală*, *verde-de-mangan*, *verde-de-titan*, *verde-de-cobalt* sau *oxid de cobalt*, *verde-de-crom*, *verde-de-cadmiu* sau *oxid de crom*, *verde-de-zinc*; b) alte elemente din natură: *verde-de-crin*, *verde-de-munte*, *verde-de-mirt*, *verde-de-piatră*, *verde-de-sare*, *verde-de-sevă*, *verde-de-ulei*, *verde-de-var*; termeni toponimici: *verde-de-Braunschweig*, *verde-de-Bremen*, *verde-de-China*, *verde-de-Grecia*, *verde-de-Kassel*, *verde-de-Montpelier*, *verde-de-Neuwied*, *verde-de-Paris*, *verde-de-Prusia*, *verde-de-Rouen*, *verde-de-Schweinfurth*, *verde-de-Spania*, *verde-de-Suedia*, *verde-de-Verona*, *verde-de-Viena*. În onomastica românească sunt cunoscute compuse ca: *Baia Verde*, *Balta Verde*, *Capul Verde*, *Dealul Verde*, *Fântâna Verde*, *Lacul Verde*, *Movila Verde*, *Poiana Verde*, *Valea Verde*, *Vârful Verde*, *Verdea-de-Sus*, *Verdea-de-Jos*.

4. Frazeologie

Vechimea termenului cromatic şi semantica lui au favorizat apariția a numeroase expresii: *a ieşi la iarbă verde* „a ieşi în mijlocul naturii", *a avea inimă verde* „a fi viteaz", „a fi vesel", *a spune verde* „a vorbi deschis, pe față", *a visa codri verzi* „a dori lucruri imposibil de realiat), *a vedea stele verzi* „a resimți violența unei loviuri neaşteptate", *a se închina ca la un codru verde* „a se închina cu venerație", *a ajunge la creanga verde* „a reuşi în acțiunile întreprinse", „a avea noroc", *de verde şi-a mâncat rodul* „de tânăr şi-a irosit averea", *a fi verde* „a fi potent", *de când era cu buricul verde* „de când era copil mic", *de când cu moşii verzi* „de foarte multă vreme", *cu iarba cea uscată arde şi cea verde* sau *pe lângă lemnul uscat, arde şi cel verde* „pe lângă cei vinovați, plătesc şi cei nevinovați", *a i se face verde înaintea ochilor* „a se face verde înaintea ochilor „a i se face rău de mânie", *a visa codri verzi* „a dori lucruri imposibil de realizat". Termenul *verde* intră şi în câtva locuțiuni substantivale: *cai verzi pe pereți*

BDD-A6433 © 2009 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:47 UTC)

sau *câte verzi şi uscate* „nimicuri, fleacuri”, locuțiunea adjectivală *de verde* „desen în formă de frunză, la cărțile de joc”, dar şi „persoane cu ochi verzi şi păr negru” în limbajul ghicitului în cărți, locuțiuni verbale: *a da (undă) verde*, *a avea verde* „a avea acces”, „a i se permite”, locuțiunea adverbială *în verde* „a se îmbrăca în haine de culoare verde”.

O resursă exploatată destul de mult în momentul de față este ecologia lingvistică. Termenul cromatic atrage atenția asupra aspectului ecologic, a respectului față de natură, a necesității de curățenie, de sănătate, vizibile în sintagme precum: *Braşovul Verde* (www.brasovulverde.ro), Cabana *Pădurea Verde* (www.padurea-verde.ro), *Capitala Verde* (www.capitalaverde.ro), campania *Cod verde*, *Colț verde* (www.coltverde.ro), *Club Harta verde* (www.hartaverde-bucuresti.ro), *Gala Verde* (campanie de strângere de fonduri pentru proiecte de mediu din România (www.maimultverde.ro), *Generația Verde Europeană* (www.generatiaverde.ro), *Ghidul de Finanțare Casa Verde* (www.mmeiu.ro/casa_verde.htm), *Guerilla Verde* (prima caravană educațională de filme cu mesaj ecologic (www.guerillaverde.ro), *Partidul Verde European* (www.partidulverde.ro), *Pensiunea Verde Crud* (www.www.verde-crud.ro), *Verde 2000* (Festivalul de peisaj urban de la Timişoara), *Umbrela Verde* (www.umbrelaverde.ro), *Târgul Verde* (www.targulverde.ro), *Votul Verde* (www.votulverde.ro), *Verde Café* (cafenea ecologică).

5. Alți termeni legați de noțiunea *verde* sunt cei referențiali. Ei exprimă însuşiri ale unor elemente din regnul vegetal şi animal. Sunt derivate în limba română adjective precum: *broticiu, -ie* „verde ca brotacul”, *fistichiu, -ie* „verde-gălbui, de culoarea fisticului”, *măsliniu, -ie* „galben-verzui bătând spre verde”, „de culoarea măslinei”, *stejăriu, -ie* „de culoare verzuie, ca frunza stejarului”; pop. *prăzuliu, -ie*, reg. *prăzăriu, -ie* „verde-gălbui, ca prazul”; *curechiu, -ie* „verde-închis, ca varza”; înv. *ceadiriu, -ie* /*ceadâriu, -ie* /*cederiu, -ie* /*cedriu, -ie* „verde ca paiul grâului” < tc. *cadyry yešil*, cf. şi *ceadâr* „cort militar”. Sunt împrumuturi: *lagiverde* / înv. *legiver* „verde-măsliniu” < tc. *lagiverd*; *oliv* „de culoare galben-verzui” < fr. *olive*, *virescență* „înverzire anormală a părților colorate ale florilor, în special a petalelor” < fr. *virescence* < lat. *virescens* „care înverzeşte”, *virescent, -ă* (despre un organ vegetal) „atins de virescență”, *sempervirescent, -ă* /*sempervirent, -ă* (*semper* „întotdeauna”, *virescens* „care înverzeşte”), dar şi *clorofilă* „pigment verde din plante cu rol important în fotosinteză” < fr. *chlorophyle*, cf. gr. *khloros* „galben-verzui”, gr. *opse* „târziu”.

6. Simbolistica termenului cromatic *verde* este bine cunoscută. Semn al regnului vegetal, *verde* reprezintă natura, primăvara, viața, tinerețea (*a avea inimă verde*), speranța (*a visa codri verzi*), norocul (*a ajunge la creanga verde*), longevitatea, potența (*a fi verde*), sentimentul înfrățirii cu natura (textele multor cântece româneşti încep cu sintagma *frunză verde*). În credința populară, ramura verde de salcie sfințită, de răchită, măr,

BDD-A6433 © 2009 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:47 UTC)

corcoduş ori de liliac înflorit este aşezată la icoană, în semn de sănătate şi de sărbătoare în toate zonele ţării, cu prilejul Sfintelor sărbători (de Sf. Gheorghe, Florii, Paşte, Armindeni, Înălţare). Bradul, copacul, codrul sunt simboluri cu rădăcini adânci în mitologia românească. Ca simbol al vieţii, *verde* se asociază şi cu apa. Apele primordiale erau verzi. (Adjectivul *vernil* este un compus din *vert* + *Nil*). Pe lângă toate valorile pozitive, *verde* are şi o conotaţie negativă. Din timpuri imemoriale se asociază cu ochiul diavolului şi puterea asupra celui pe care îl vede (cf. şi *verzoasă* „muşcata-dracului"). Pe costumul popular românesc, *verde* este o culoare prezentă în mai mică măsură, din cauza forţei oculte pe care o are asupra celui care o vede. Semnificaţia proverbului *Ochii verzi niciodată să nu-i crezi* este legată de atitudinea de înşelătorie sub masca frumuseţii.

Verdele este culoarea situată în mijllocul spectrului solar, între culorile calde şi cele reci. În sistemul chakrelor, reprezintă chakra a patra, a inimii. Poziţia sa confirmă rolul de a crea echilibru şi armonie, relaxare. În cromoterapie, *verdele* este calmant, relaxant, echilibrant al metabolismului, cu efect odihnitor asupra ochiului. *Verde* este şi culoarea generozităţii, a abundenţei împrumutate de la natură. În uzajul social, *verde* se asociază cu permisiunea, accesul la ceva (*a traversa pe verde*, *cod verde*), orientarea politică (*verzii europeni*).

Cromatica furnizează numeroşi termeni moşteniţi, împrumutaţi, calchiaţi ori formaţi în limba română. Cunoaşterea lor este necesară pentru a putea studia evoluţia semantică şi/sau de formă, ocurenţele în diferite contexte, frecvenţa şi, în ultimă instanţă, simbolistica. Prezenţa culorilor în onomastica românească, dar şi în frazeologie nu este întâmplătoare. În sistemul derivativ al limbii române, asocierea lui *verde* cu aproape 30 de sufixe, mai ales în registrul popular şi regional este o dovadă a capacităţii derivative mari pe care o are româna. Dacă multe compuse cu termeni cromatici sunt calcuri după franceză, engleză, derivatele, expresiile şi locuţiunile vizibile în lexic şi în frazeologie sunt create în limba română. *Verde* confirmă acest lucru.

Sensul figurat al termenului *verde*, denumirile create prin analogie sunt dovezi ale expresivităţii limbii române. În limbajul comercial se observă că, pentru a sugera transparenţa, nevoia de a trăi în armonie cu societatea şi cu natura, multe firme, organizaţii au în titulatură termenul *verde*.

Înfrăţirea cu codrul este o expresie a sufletului ţăranului român. *Verde* este simbolul echilibrului, al speranţei, după cum şi firea poprului român este stăpânită de echilibru şi optimism.

BIBLIOGRAFIE. SIGLE ŞI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii practice*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008.

BDD-A6433 © 2009 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:47 UTC)

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Systématique des noms de couleurs. Recherche de méthode en sémantique structurale*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1976.
Constantinescu, N. A., *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963.
DA = Mircea Popescu (coord.), *Dicţionar de artă A-M*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1995.
DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2002.
DEX = Academia Română, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
DEXI = Eugenia Dima (coord.), *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Chişinău, Editura ARC, Editura GUNIVAS, 2007.
EW = Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, Heidelberg, K. Winter, 1905.
Gheorghiu, Domnica, *În legătură cu terminologia culorilor din limba română*, în LR, 1968, nr.1, p. 39-49.
Grosmann, M., *Colori e lessico. Studi sulla struttura semantica degli aggettivi di colore in catalano, castgliano, italiano, romeno, latino et ungherese*, Tubingen, Gunter Narr Verlag, 1998.
Ionescu, Cristian, *Dicţionar de onomastică*, Bucureşti, Editura Elion, 2008.
MDA = Academia Română, *Micul dicţionar academic*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, vol. I A-C, 2001, vol. II D-H, 2002, vol. III I-Pr, 2003, vol. IV Pr-Z, 2003.
REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Dritte Auflage, 1935.
Sala, Marius, *Istoria cuvintelor VII. Cromatica limbii române*, în „Saeculum", 2006, nr. 3, p. 16.
Toma, Ion, *Toponimia Olteniei*, Craiova, Universitatea din Craiova, 1988.
Tomescu, Domnița, *Numele de persoană la români. Perspectivă istorică*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1985.

SURSE

(www.brasovulverde.ro); (www.padurea-verde.ro); (www.capitalaverde.ro); (www.coltverde.ro); (www.hartaverde-bucuresti.ro); (www.maimultverde.ro); (www.generatiaverde.ro); (www.mmeiu.ro/casa_verde.htm); (www.guerillaverde.ro); (www.partidulverde.ro); (www.www.verde-crud.ro); (www.umbrelaverde.ro); (www.targulverde.ro); (www.votulverde.ro).

TERMINOLOGIE CHROMATIQUE: LE MOT *VERDE* DANS LA LANGUE ROUMAINE

(Résumé)

La terminologie chromatique este bien représentée dans le lexique du roumain actuel. *Vert* se combine avec plus de 30 suffixes, les mots qui en résultent appartiennent à tous les registres de la langue roumaine. Le mot vert se retrouve dans plussieurs expressions familières.

BDD-A6433 © 2009 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:47 UTC)